

FINANČNÍ GRAMOTNOST POHLEDEM UNIVERZITNÍCH STUDENTŮ

Peter Marinič¹

¹Mendelova univerzita v Brně, Institut celoživotního vzdělávání, Oddělení sociálních věd, Zemědělská 5, 613 00 Brno, Česká republika

Abstrakt

Finanční gramotnost se stala v posledních letech tématem veřejných diskusí a současně vstoupila do oblasti vzdělávání. Finanční gramotnost a její rozvoj prostřednictvím finančního vzdělávání je v České republice upraven v několika dokumentech od roku 2005, které jsou průběžně revidovány, a to i na základě proběhlých diskusí s relevantními aktéry. Může se zdát, že problematika finanční gramotnosti a finančního vzdělávání je tedy v České republice vhodně ukotvená. Nicméně pravidelně probíhající měření úrovně finanční gramotnosti mezi dospělou populací v České republice, společně s aktuálními měřeními u patnáctiletých žáků, naznačují, že situace se nijak výrazně nezlepšuje. Přístup k finančnímu vzdělávání, jako nástroj rozvoje finanční gramotnosti zejména na základních a středních školách, tedy představuje oblast zájmů, které se věnuje i prezentace výsledků průzkumu z roku 2022 mezi 92 studenty Masarykovy univerzity z různých fakult a s různou vzdělávací dráhou v rámci volitelného předmětu zaměřeného na finanční gramotnost. Průzkum se zaměřoval na vybrané oblasti, které jsou v odborné diskusi identifikovány. Prezentace výsledků průzkumu tedy přináší pohled studentů na vliv domácího, rodinného prostředí, jejich subjektivní příspěvek do diskuse, která proběhla v souvislosti s revizí Národní strategie finančního vzdělávání a doporučení studentů na internetové zdroje z oblasti finanční gramotnosti. Nakolik byli studenti zapojení do průzkumu z různého oborového zaměření s diferencovanou dosavadní vzdělávací dráhou lze považovat prezentované výsledky za sondu do povědomí v oblasti finanční gramotnosti mladé generace.

Klíčová slova: finanční gramotnost, finanční vzdělávání, národní strategie finančního vzdělávání, gamifikace finančního vzdělávání

Abstract

FINANCIAL LITERACY ACCORDING TO UNIVERSITY STUDENTS

Financial literacy has become a topic of public debate in recent years and has simultaneously entered the field of education. Financial literacy and its development through financial education has been regulated in the Czech Republic in several documents since 2005, which are continuously revised, based on discussions with relevant actors. It may seem that the issue of financial literacy and financial education

is well anchored in the Czech Republic. However, regular measurements of the level of financial literacy among the adult population in Czech Republic, together with current measurements among fifteen-year-old pupils, indicate that the situation is not improving significantly. Access to financial education, as a tool for the development of financial literacy, especially in primary and secondary schools, therefore, represents an area of interest, which is also devoted to the presentation of the results of the survey from 2022 among 92 students at Masaryk University from different faculties and with different educational paths as part of an optional educational subject focused on financial literacy. The survey focused on selected areas that are identified in the expert discussion. The presentation of the results of the survey therefore brings the students' perspective on the influence of the household and family environment, their subjective contribution to the discussion that took place in connection with the revision of the National Strategy of Financial Education and the students' recommendations for internet resources in the field of financial literacy. Because students were involved in the survey from different fields of study with a differentiated educational path, the presented results can be considered a probe into the awareness of the financial literacy of the young generation.

Keywords: financial literacy, financial education, national strategy for financial education, gamification of financial education

ÚVOD

Finanční gramotnost a podpora jejího rozvoje formou finančního vzdělávání se začala v České republice prosazovat od roku 2005 usnesením Vlády České republiky o zlepšení podmínek v bankovním sektoru, jehož součástí byla i úloha připravit do 30. září 2006 systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách. V roce 2007 tak byla předložena *Strategie finančního vzdělávání* (MF ČR, 2007) jejíž nedílnou součástí je i *Standard finanční gramotnosti*. Současně byl zpracován i *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách* (MF ČR, MŠMT ČR, & MPO ČR, 2007). Tyto dokumenty se tak zaměřily na rozvoj finanční gramotnosti u mladé populace České republiky, definovaly přístup k finančnímu vzdělávání a stanovovaly očekávané výstupy z učení v podobě standardů. V roce 2010 byla strategie přijata vládou a získala postavení *Národní strategie finančního vzdělávání* (MF ČR, 2010). Tím byla připravena půda pro implementaci finančního vzdělávání do vzdělávacího obsahu na základních a středních školách, a to jak po stránce formální, tedy implementace prostřednictvím a v souladu s rámcovými vzdělávacími programy i školními vzdělávacími programy, tak po stránce faktické, tedy přímé implementace do výuky na základních a středních školách. V roce 2017 byl následně pracovní skupinou pro finanční vzdělávání inovován *Standard finanční gramotnosti* (Standard, 2017) a proběhla diskuse ohledně revize Národní strategie finančního vzdělávání (MF ČR, 2018). Závěry této diskuse, do které byli zapojeni relevantní aktéři se projeví v revidované podobě *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0* (MF ČR, 2019).

Uvedené aktivity by se měli projevovat i v aktuální míře úrovně finanční gramotnosti, a to jak mezi populací žáků, tak postupně i mezi dospělou populací v České republice. Identifikace úrovně finanční gramotnosti probíhá v České republice na několika úrovních. Jedním z těchto šetření bylo mezinárodní šetření gramotností patnáctiletých PISA (*Programme for International Students Assessment*) v roce 2012. V tomto roce se v České republice uskutečnilo šetření kromě standardní úrovně čtenářské, matematické a přírodovědní gramotnosti i šetření v oblasti finanční gramotnosti (ČŠI, 2014). Na uvedené věkové skupině, se následně již v rámci šetření PISA další identifikace úrovně finanční gramotnosti neuskutečnila, nicméně v roce 2023 provedla šetření na této věkové skupině Česká školní inspekce (ČŠI, 2023). Pravidelné šetření na reprezentativním vzorku české dospělé populace je prováděno v přibližně pětiletých intervalech pro Ministerstvo financí České republiky (Šimoník & Ryznerová, 2007; Gajdušek & Šipula, 2010; Hündl, 2015; Hampl, 2020). Tyto informace poukazují na vývoj finanční gramotnosti, ale taky na dopady v oblasti finančního vzdělávání v České republice a poukazují na možnosti rozvoje finanční gramotnosti v budoucnosti.

1. CÍLE

Souvislosti a informace, týkající se problematické implementace finanční gramotnosti do praktické roviny výuky, podložené rovněž zjištěními v oblasti úrovně finanční gramotnosti zejména ze strany České školní inspekce a u dospělé populace v České republice, byly motivací pro provedení průzkumu v roce 2022 mezi 92 studenty Masarykovy univerzity.

Cílem předloženého textu je tedy prezentovat zjištění, které vyplývají z provedeného průzkumu, v kontextu dostupných informací v dané problematice. Dotazy v průzkumu lze označit za cílové oblasti, které vycházejí z identifikovaných vybraných problémových oblastí finanční gramotnosti, a jejich vymezení je následovné:

- 1) Hodnocení vlivu domácího prostředí na rozvoj finanční gramotnosti mladé generace.
- 2) Hodnocení ztotožnění se s identifikovanými problémy v oblasti finančního vzdělávání v souvislosti s diskusí k revizi Národní strategie finančního vzdělávání pohledem mladé generace.
- 3) Identifikace přehledu mladé generace v oblasti dostupných internetových nástrojů pro rozvoj finanční gramotnosti.

2. METODOLOGIE

Pro naplnění stanoveného cíle bylo v prosinci 2022 realizováno průzkumné šetření mezi 92 studenty volitelného předmětu zaměřeného na finanční gramotnost na Masarykově univerzitě. Daný předmět si mohli studenti zapisovat dle vlastního uvážení bez jakýchkoliv omezení napříč všemi fakultami Masarykovy univerzity. Průzkum byl sice součástí ukončení daného volitelného předmětu, nicméně vzhledem k možnosti formulovat odpověď volně, bez jakékoliv možnosti označit odpověď studentů za správnou nebo špatnou, lze získaná data považovat za sondu do názorů a pohledů studentů, jako reprezentantů mladé generace na problematiku finanční gramotnosti a finančního vzdělávání. Navíc vzhledem k širokému spektru oborů, dle různých druhů studia na různých fakultách Masarykovy univerzity, a různé vzdělávací dráze těchto studentů, a to jak z hlediska typu střední školy, tak z hlediska geografického, nabízí získaná data komplexnější a plastičtější obraz v předmětné problematice.

Studenti tedy v průzkumu odpovídali na otázku „*Jak se k finanční gramotnosti přistupovalo, resp. přistupuje, ve Vaší domácnosti?*“. Získané odpovědi na tuto otázku jsou následně využity k vyhodnocení vlivu domácího prostředí na oblast finanční gramotnosti a na finanční vzdělávání z hlediska rodičů. Rovněž u této otázky je předpoklad, že studenti budou uvádět zejména odpovědi, které se týkají jejich zkušenosti z mladšího věku jejich života, kdy trávili čas aktivně v domácím prostředí a byli v kontaktu zejména s rodiči, kteří ovlivňovali formování jejich finanční gramotnosti a přispívali tak k jejich finančnímu vzdělávání.

Další otázka, na kterou studenti odpovídali v rámci průzkumu, byla formulována násled-

ovně: „*Podívejte se na Shrnutí odpovědí na konzultaci k revizi Národní strategie finančního vzdělávání, vyberte si jeden z identifikovaných problémů (případně i s navrhovaným řešením) a okomentujte ho.*“ U této otázky byli tedy studenti instruováni k tomu, aby se nejprve seznámili s textem, který shrnoval závěry proběhlé diskuse relevantních aktérů (viz MF ČR, 2018) a vybrali z mnoha diskutovaných problémů ten, který považují ze svého subjektivního pohledu za nejvýznamnější, resp. předpokládalo se, že studenti vyberou nevýznamnější problém, který u nich osobně nejvíce rezonuje, případně k němu mají možnost zaujmout stanovisko, na základě jejich subjektivních minulých zkušeností.

Poslední otázka v průzkumu se zaměřovala na identifikaci potenciálních elektronických zdrojů pro finanční vzdělávání, resp. rozvoj finanční gramotnosti, dostupných prostřednictvím internetu. Studenti měli reagovat na výzvu: „*Pokud znáte zajímavý vzdělávací pořad, s fungujícím internetovým odkazem, uveďte jej prosím do odpovědi.*“ V rámci výuky ve volitelném předmětu byly studentům prezentovány ukázky ze vzdělávacího pořadu NEZkreslená věda, konkrétně část týkající se finanční gramotnosti i pořad Bankovkovi, který je dostupný prostřednictvím archivu České televize. Tyto ukázky měli jednak charakter přímo využitelného zdroje pro výuku ve volitelném předmětu, ale rovněž sloužili jako inspirace pro zodpovězení výše uvedené položky.

3. FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ A ÚROVEŇ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI V ČESKÉ REPUBLICE

I když rozvoj problematiky finanční gramotnosti a její implementace do vzdělávacích obsahů v podmínkách České republiky probíhá již téměř 20 let, není možné hodnotit přístup, v němž je finanční gramotnost rozvíjena a zejména z hlediska vzdělávací politiky a kurikula ukotvována v samostatných dokumentech, jednoznačně za pozitivní. Tato skutečnost vyplývá z faktu, že vzdělávací obsah pro základní a střední školy je upraven v rámcových vzdělávacích programech, které jsou vypracovávány na pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky v souladu s platnou vzdělávací strategií, a jenž jsou následně implementovány individuálními vzdělávacími institucemi do podoby školních vzdělávacích programů s přihlédnutím k personálním a materiálním možnostem jednotlivých škol. I když lze od roku 2013 uvažovat o tom, že problematika finanční gramotnosti je do rámcových vzděláva-

cích programů implementována, a tedy uvádět tento rok jako milník zavedení finančního vzdělávání na základních a středních školách v České republice (Ševčík, 2018), vzhledem ke skutečnosti faktického opomíjení samotného konceptu finanční gramotnosti v rámcových vzdělávacích programech, a to jak pro základní vzdělávání tak v oblasti středoškolského vzdělávání, lze oprávněně pochybovat o plnohodnotné implementaci. V rámcových vzdělávacích programech, a obecně i ve školních vzdělávacích programech, je totiž implementace finanční gramotnosti výrazně omezená, a tedy lze uvažovat o implementaci jenom vybraných jednotlivých konceptů finanční gramotnosti do vzdělávacích obsahů širšího spektra různých předmětů (Marinič & Kyánková, 2021; Kyánková & Marinič, 2022).

Uvedená situace v oblasti finančního vzdělávání na základních a středních školách je, dle mého názoru, způsobena zejména samostatným ukotvením dané problematiky v Národní strategii finančního vzdělávání (MF ČR, 2019) a Standardu finanční gramotnosti (Standard, 2017), co vedlo k omezené potřebě danou problematiku finančního vzdělávání i samotné finanční gramotnosti zapracovat přímo do rámcových vzdělávacích programů. Následná praxe při zpracovávání školních vzdělávacích programů, která mohla alespoň potenciálně daný problém eliminovat tím, že by školy a učitelé samotní kladli větší důraz na finanční gramotnost a finanční vzdělávání, nenaplnila tento potenciál. Chybu ale nelze vidět jenom na straně škol a samotných učitelů. Ani relevantní aktéři se v rámci připravované revize národní strategie finančního vzdělávání nedovedou shodnout nad vhodnou podobou finančního vzdělávání (MF ČR, 2018). V případě, že je problematika finanční gramotnosti rozprostřena do několika předmětů, zvyšuje se tím nutnost vzájemné kooperace jednotlivých učitelů i vzdělávání většího počtu učitelů v oblasti finanční gramotnosti. Na druhou stranu, v případě, že je finanční gramotnost organizována jako jeden vyučovací předmět, je toto proveditelné jenom z rozhodnutí ředitele školy z objemu hodin, které lze využít pro diferenciaci škol a jako rezerva ředitele. A jelikož jsou společností formulovány různé požadavky na zvyšování znalostí a dovedností žáků, mimo jiné v oblasti informačních a digitálních technologií (digitální gramotnost) nebo posilování kritického myšlení a práce s informacemi v médiích (mediální gramotnost), ale i v klasičtějších oblastech jako jsou cizí jazyky nebo pohybové aktivity, není volba koncentrovaného finančního vzdělávání na základních a středních školách preferovanou možností. I když

možnosti vzájemného propojování digitální, mediální a finanční gramotnosti lze provádět v součinnosti, nese tento přístup jisté omezení a problémy (Marinič & Kyánková, 2021)

Finanční gramotnost se v České republice měří na více úrovních. Pro Ministerstvo financí České republiky je prováděno v pravidelných intervalech měření úrovně finanční gramotnosti u dospělé populace (Šimoník & Ryznerová, 2007; Gajdušek & Šipula, 2010; Hündl, 2015; Hampl, 2020). Na populaci patnáctiletých žáků bylo zaměřené měření finanční gramotnosti prostřednictvím mezinárodního šetření PISA v roce 2012 (ČŠI, 2014) a aktuální pohled přináší šetření České školní inspekce z roku 2023 (ČŠI, 2023).

V roce 2012 v mezinárodním měření finanční gramotnosti dopadli patnáctiletí žáci ve srovnání s výsledky ostatních zapojených zemí poměrně úspěšně. Jejich celkové skóre v oblasti finanční gramotnosti bylo nadprůměrné vzhledem k výsledkům v ostatních zemích a rovněž dosažené výsledky dle úrovně náročnosti jednotlivých úloh lze hodnotit pozitivně. Navíc z šetření vyplývá, že i úroveň připravenosti učitelů pro výuku finanční gramotnosti je hodnocená velice pozitivně. Ukazuje se, že alespoň v roce 2012, byla situace v této oblasti v České republice pozitivní. Výsledky rovněž naznačují, že existuje statisticky významná vazba mezi úrovní finanční gramotnosti žáků a jejich výsledky zejména v oblasti matematické gramotnosti, ale rovněž i podle socioekonomického statusu rodinného prostředí, z kterého žáci pocházejí. Jinak řečeno, čím vyšší socioekonomický status rodiny, tedy čím lepší ekonomické zabezpečení rodiny a současně čím vyšší sociokulturní postavení rodinných příslušníků, zejména pak rodičů, tím lepší výsledky žáci dosahují i v oblasti finanční gramotnosti.

Na druhou stranu se tyto zjištění nepotvrzují v průzkumech u dospělé populace České republiky. Tyto výsledky naopak naznačují stagnující úroveň finanční gramotnosti v dospělé populaci, nebo jenom mírně se zlepšující celkové výsledky úrovně finanční gramotnosti. Jelikož bylo toto šetření provedeno opakovaně vícekrát, měly by se projevit pozitivní výsledky z mezinárodního šetření PISA, alespoň s určitou časovou prodlevou, i ve zlepšujících se výsledcích úrovně finanční gramotnosti alespoň mladých dospělých. Takový jev však není z dat patrný. Spíše naopak. I v posledním realizovaném průzkumu úrovně finanční gramotnosti mezi dospělou populací totiž výsledky uvádějí, že nejvíce ohroženou skupinou v oblasti nízké finanční gramotnosti, a patrně tedy i nedostatečných dopadů v oblasti finančního vzdělávání,

je právě skupina mladých dospělých a skupina s nižším socioekonomickým statusem. Rovněž přístupy širokého spektra relevantních aktérů poukazuje na to, že aktuální přístup k finančnímu vzdělávání na základních a středních školách nemusí být tak pozitivně hodnocen, jak by vyplývalo z mezinárodního šetření PISA.

Posledním, zde uvedeným šetřením, je aktuální tematická zpráva České školní inspekce. Ta rovněž posuzuje míru finanční gramotnosti rozporuplně. U škol s všeobecně vzdělávacím zaměřením jsou výsledky úrovně finanční gramotnosti docela pozitivní, a to jak z hlediska celkového hodnocení, tak i z hlediska jednotlivých náročností řešených úkolů. Horší výsledky jsou pak zaznamenány u žáků středních odborných škol, zejména těch bez maturitního ukončení vzdělávání. Už jenom tento samotný fakt, v spojitosti s obecně přijímanou představou o složení žáků na jednotlivých středních školách bychom mohli považovat za potvrzení teze o propojení socioekonomického statusu a úrovně finanční gramotnosti. Nicméně i samotné propojení je součástí tematické zprávy a výše uvedenou domněnku přímo potvrzuje.

4. PRŮZKUM MEZI UNIVERZITNÍMI STUDENTY

Průzkum realizovaný na konci roku 2022 mezi studenty Masarykovy univerzity v rámci volitelného předmětu zaměřeného na finanční gramotnost lze označit v oblasti identifikace vlivu rodinného prostředí, resp. domácího prostředí, za korespondující s výše uvedenými závěry z realizovaných šetření. Výpovědi studentů na otázku „*Jak se k finanční gramotnosti přistupovalo, resp. přistupuje ve Vaší domácnosti?*“ lze považovat za potvrzení hypotézy o vlivu socioekonomického statusu rodiny na finanční gramotnost dotazovaných studentů, resp. na potenciál rozvoje v oblasti finančního vzdělávání.

Získané data od studentů v souvislosti s výše uvedenou položkou lze rozdělit do několika úrovní. Studenti domácí prostředí hodnotí jako málo podnětné, zejména v případech, kdy studenti vzpomínali na období základní školy. V této době k nim rodiče přistupovali jako k osobám v domácnosti, které nemohli rozhodovat o finančních otázkách rodiny, tedy oblasti finanční gramotnosti nebyly v jejich kompetenci. Rovněž výpovědi naznačují, že finance bývají v rodině často zdrojem problémů a hádek, kdy je dítě raději od těchto projevů chráněno, případně samo aktivně v takové momenty opustí prostor, v němž diskuse probíhá. Studenti rovněž zmiňovali problémy

související s uspořádáním rodiny, u rozvedených rodičů pak diskuse ohledně finanční gramotnosti probíhali jenom ojediněle, nebo diametrálně odlišně, podle finanční situace každého z rodičů. Na druhou stranu studenti uváděli i příklady, kdy byly otázky finanční gramotnosti a finančního vzdělávání v rodině součástí standardních diskusí. Tyto případy probíhali v rodinách, v nichž se často otevřeně mluvilo o finanční situaci rodiny, ať již z důvodu omezených zdrojů pro uspokojování potřeb jednotlivých členů rodiny, nebo právě obráceně v případech, kdy jeden nebo oba rodiče vykonávali samostatně výdělečnou činnost. Jako příklad významného vlivu rodiny v oblasti finančního vzdělávání lze označit případy, kdy byly studenty vedeny k evidenci příjmů, zejména v podobě kapesného, ale i jiných příjmů, formou peněžního deníku. V případech, kdy nebylo rodinné prostředí dostatečně podnětné, vyhledávali studenti informace jinou formou, ať již prostřednictvím školy, kamarádů, knih či elektronických informačních zdrojů.

V oblasti zaměřené na zapojení studentů do diskuse ohledně revize Národní strategie finančního vzdělávání si mohli studenti samostatně vybrat identifikovaný problém, který byl v této výzvě obsažen. Reagovali tak na dotaz, který zněl: „Podívejte se na Shrnutí odpovědí na konzultaci k revizi Národní strategie finančního vzdělávání, vyberte si jeden z identifikovaných problémů (případně i s navrhovaným řešením) a okomentujte ho.“ V několika případech si studenti vybrali ve svých reakcích i vícero problému, které dle jejich názoru vzájemně souvisely, nebo se dokonce obecně vyjádřili k problematice finančního vzdělávání dle svých zkušeností.

Mezi odpověďmi dominovala polemika ohledně zařazení finančního vzdělávání formou jednoho předmětu finanční gramotnosti, nebo jako součástí několika předmětů. V této otázce se studenti, kteří se k ní vyjádřili shodují, že by finanční vzdělávání mělo být koncipováno jako samostatný předmět. Mezi argumenty, kterými podložili své přesvědčení byla zařazená náročnost finančního vzdělávání, a to jak ze strany učitelů, tak žáků. Studenti tudíž argumentovali tím, že pro výuku finanční gramotnosti by měli být učitelé patřičně proškoleni, dokonce prostřednictvím akreditovaného vzdělávání ze strany MŠMT. Současně vzhledem k náročnosti, ale i praktické potřebnosti finanční gramotnosti pro život, a současně zvyšující se náročnosti finančního vzdělávání, by samostatný předmět vytvořil dostatečný prostor pro zvládnutí daného tématu i ze strany žáků. Jak podpůrný argument zaznívali názory, že v případě integrace

finanční gramotnosti do širšího spektra předmětů, nebude možné zabezpečit dostatečnou kvalifikaci učitelů pro výuku finanční gramotnosti, nebo budou témata finanční gramotnosti chápána jako doplňující či rozšiřující učivo, a to jak ze strany učitelů, tak i ze strany žáků. Ti pak nebudou problematice finanční gramotnosti přikládat patřičnou pozornost, a nebude tak dosaženo tížných výsledků ve vzdělávacím procesu. S výše uvedeným rozdělení názorů na finanční vzdělávání na základních a středních školách rovněž souvisí studenty zmiňovaná možnost využívání externích expertů, kteří by výuku obohatili o konkrétní praktickou stránku finanční gramotnosti. V tomto případě lze identifikovat možnost propojení posílení výuky finanční gramotnosti i za využití externistů jako vítanou variantu mladou generací. Studenti navíc ani nevnímají nutnost zvýšení časové dotace na výuku finanční gramotnosti jako problém, a přivítali by možnost redukce v jiných předmětech. Finanční gramotnost totiž považují za velice důležitou pro budoucí uplatnění v životě. Mezi další problémy, ke kterým se studenti vyjádřili byla problematika zadlužování, jako jedno ze stěžejních témat finančního vzdělávání, které i studenti pocítují jako závažný problém. Sdělení vhodných informací v oblasti prevence neúnosného zadlužení i možnosti řešení tíživé situace v souvislosti se zadlužením označují jako potřebnou a vítanou.

V oblasti doporučených internetových zdrojů studenti uváděli široké spektrum zdrojů jako odpověď na dotaz v podobě: „*Pokud znáte zajímavý vzdělávací pořad, s fungujícím internetovým odkazem, uveďte jej prosím do odpovědi.*“ Poukazuje to na skutečnost, že buď již před samotným zapsáním předmětu měli značný přehled v oblasti finanční gramotnosti, nebo je minimálně daný předmět k vyhledávání zdrojů dostatečně inspiroval.

Z filmové produkce studenti uváděli známé filmy, týkající se ekonomických témat, jako například: *Vlk z Wall Street*, *Wall Street*, *Sázka na nejistotu*, *To Big To Fall*, *Trading Places*, *Čaroděj ze země lží*, *Inside Job*, ale i méně tradiční jako například *Chytí mně, když to dokáže*, nebo *Čistá duše*. Tyto filmy tedy přímo obsahovali zajímavé ekonomické téma, které se týkalo v době vzniku filmu významných ekonomických problémů, nebo alespoň obsahovali zajímavou ekonomicky objasnitelnou myšlenku.

Z oblasti přímo vzdělávacích pořadů se objevovaly zmínky většinou několika dílných pořadů dostupných přes archiv České televize věnovaných přímo tématům z oblasti finanční gramotnosti:

- *Osobní finance* (<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10096504703-osobni-finance/>)

- *Máme na to* (<https://www.ceskatelevize.cz/porady/13444657372-mame-na-to/>)
- *Hlava rodiny* (<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10756381712-hlava-rodiny/>)
- *Krotitelé dluhů* (<https://www.ceskatelevize.cz/porady/10213556322-krotitele-dluhu/>)
- *Finance a podnikání* (<https://www.ceskatelevize.cz/porady/13703685496-finance-a-podnikani/>)

Další uváděné vzdělávací pořady bychom mohli zařadit do oblasti obecnějšího přehledu o důležitých oblastech společenského života, v níž ale lze najít i témata finanční gramotnosti:

- *Bilance* (<https://www.ceskatelevize.cz/porady/14021364946-bilance/>)
- *Černé ovce* (<https://www.ceskatelevize.cz/porady/1097429889-cerne-ovce/>)
- *Drahé Česko* (<https://ct24.ceskatelevize.cz/drahe-cesko>)

Často se vyskytujícím byl odkaz na internetové stránky České národní banky s jejich vzdělávacím pořadem *Finanční trampoty Oty Negramoty* (https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/financni-a-ekonomicka-gramotnost/ota-negramota/index.html).

Studenti zmiňovali i široké spektrum ekonomicky zaměřených vystoupení samotných expertů v oblasti finanční gramotnosti, financí nebo obecně ekonomiky, jako příklady osobností, jež ovlivnili jejich ekonomické uvažování a nahlížení i na každodenní ekonomické rozhodování, tudíž jako zajímavý zdroj finančního vzdělávání pro rozvoj finanční gramotnosti. Vyskytli se i zmínky na vyjádření influencí k aktuálním ekonomickým problémům, co můžeme označit za doložení vlivů těchto osob na formování individuálních názorů mladé generace a za zajímavý zdroj informací pro mladou generaci.

5. DISKUSE

Z provedeného šetření vyplývá, že studenti se ve svých názorech v oblastech zájmů, na které se průzkum zaměřil shodují s úvahami vyplývajícími ze strategických dokumentů. V oblasti vlivu rodinného prostředí převažuje přístup rodičů k rozvoji finanční gramotnosti svých dětí, respondentů, kterým by bylo možné podložit i v strategických dokumentech a měřeních finanční gramotnosti identifikovaný vliv sociokulturního statusu rodiny na výsledky v oblasti finanční gramotnosti. I když i zde bychom mohli najít příklad obrácené motivace, kdy nízký socioekonomický status a nízká snaha o rozvoj finanční gramotnosti ze strany rodičů vzhledem k jejich dětem, vedla u respon-

dentů k potřebě získávat informace v oblasti finanční gramotnosti z jiných zdrojů a zabezpečit si tak přístup k finančnímu vzdělávání. Tento příklad je ale spíš možné označit za výjimku, která potvrzuje pravidlo.

V oblasti pocíťovaných problémů studenti v největší míře reflektovali problém formy výuky finanční gramotnosti, konkrétně uspořádání výuky jako součásti širokého spektra předmětů nebo jako samostatného předmětu. V tomto ohledu se studenti kloní k možnosti samostatného předmětu. Nevnímají totiž jako nepřekonatelný problém omezení požadavků na rozvrh. Z toho hlediska se závěry ze strany studentů neshodují s přístupem autorů tematické zprávy České školní inspekce, že vzhledem k probíhajícím revizím rámcových vzdělávacích programů nelze předpokládat zavádění finanční gramotnosti v podobě samostatného předmětu. Preferována je tady varianta, kdy je finanční vzdělávání součástí jiných předmětů, tak jak je tomu již nyní běžnou praxí a je to obsaženo i v rámcových vzdělávacích programech formou uvedení jednotlivých témat finanční gramotnosti v jednotlivých předmětech, a současně podporou finančního vzdělávání formou projektových dní. Lze jenom vyjádřit naději, že v rámci revizí rámcových

vých vzdělávacích programů nebudou témata finanční gramotnosti zařazeny v širokém spektru předmětů považována za doplňující nebo rozšiřující učivo, které lze v rámci revizí oželeť. Uvedené úvaha je nicméně již dnes součástí klasického pragmatického přístupu mnoha učitelů.

V oblasti potenciálních zdrojů pro rozvoj finanční gramotnosti se projevuje poměrně výrazná orientace studentů v online prostředí a přehled o dostupných internetových zdrojích, a to i z oblasti přímo související z finanční gramotnosti. Nicméně nelze uspokojivě posoudit, jestli je to výsledkem obecně platné orientace mladé generace v dostupných informačních zdrojích v oblasti finančního vzdělávání, nebo se zde projevuje efekt zaujetí o danou problematiku. Poměrně široké spektrum informačních zdrojů, které studenti uváděli, může být rovněž vysvětleno jejich zájmem o problematiku finanční gramotnosti, co ve své podstatě vedlo dané studenty i k zapsání si volitelného předmětu v oblasti finanční gramotnosti. Do určité míry by se tak mohl projevovat Matoušův efekt, tedy že studenti ve volitelném předmětu z finanční gramotnosti si ho vybrali právě proto, že se o finanční gramotnost již zajímali, a tudíž internetové zdroje pro rozvoj finanční gramotnosti již znali.

ZÁVĚR

Výsledky provedeného průzkumu ve vybraných oblastech finanční gramotnosti tedy naznačují, že orientace studentů, jako reprezentantů mladé generace, v oblasti finanční gramotnosti je uspokojivá. Zjištění potvrzují formulovanou tezi o významu socioekonomického vlivu na rozvoj finanční gramotnosti, a tedy o významu finančního vzdělávání již v rodinném prostředí. Rovněž orientaci studentů v dostupných zdrojích pro rozvoj finanční gramotnosti lze považovat za uspokojivou, i když zde mohou být výsledky průzkumu zkresleny více než u ostatních zjištění projevením Matoušova efektu. Z hlediska uspořádání finančního vzdělávání studenti preferují, navzdory časové náročnosti, zavedení samostatného předmětu finanční gramotnosti na základních a středních školách a zapojení externích expertů do výuky.

Celou situaci rozvoje finančního vzdělávání může ještě navíc zkomplikovat připravovaná revize rámcových vzdělávacích programů pro základní vzdělávání a následně i pro středoškolské vzdělávání, která předpokládá výrazné snížení objemu vzdělávacího obsahu ve prospěch možnosti lepšího a časově náročnějšího fixování vzdělávacího obsahu v propojení s potřebami praxe. I když lze finanční vzdělávání považovat za prakticky uplatnitelné pro život, není jisté jejich zařazení mezi vzdělávací obsah, který bude součástí rámcových vzdělávacích programů po provedení revize. Nicméně jestvují neoficiální názory tvůrců připravujících revize rámcových vzdělávacích programů, že by bylo vhodné danou oblast finanční gramotnosti vyčlenit z výchovy k občanství do samostatné vzdělávací oblasti a přistoupit k odstranění jednotlivých témat finanční gramotnosti v jiných předmětech. Na jednu stranu by se koncentrovali informace z oblasti finančního vzdělávání, ale na druhou stranu by byly oslabeny mezipředmětové vazby, které jsou aktuálně považovány za pozitivní přístup ke koncipování výuky a vzdělávacího obsahu. Nechme se tedy překvapit budoucností.

LITERATURA

- ČŠI. (2014). *Mezinárodní šetření PISA 2012: Finanční gramotnost patnáctiletých žáků*. Dostupné z: https://www.csicr.cz/Csicr/media/Prilohy/PDF_el._publikace/Mezin%C3%A1rodn%C3%AD%20%C5%A1et%C5%99en%C3%AD/PISA_2012_figr.pdf
- ČŠI. (2023). *Tematická zpráva – Finanční gramotnost žáků základních škol a výuka finanční gramotnosti na SŠ*. Dostupné z: https://www.csicr.cz/CSICR/media/Prilohy/2023_p%c5%99%c3%adlohy/Dokumenty/TZ_Financni-gramotnost.pdf
- Gajdušek, P., & Šipula, P. (2010). *Kvantitativní výzkum – Finanční gramotnost obyvatel v ČR: Závěrečná zpráva z exkluzivního výzkumu pro Ministerstvo financí ČR a Českou národní banku*. STEM/Mark. Dostupné z: https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2010_Zaverecna-zprava-z-vyzkumu.pdf
- Hámpel, S. (2020). *Finanční gramotnost 2020: Zpráva z výzkumu pro Ministerstvo financí ČR*. ppm factum. Dostupné z: https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_Zprava_2020_Financni-gramotnost-2020.pdf
- Hündl, V. (2015). *Výsledky měření úrovně finanční gramotnosti dospělé populace České republiky 2015*. ppm factum. Dostupné z: https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2015_Vysledky-mereni-financni-gramotnosti.pdf
- Kyánková, A., & Marinič, P. (2022). *Výuka finanční gramotnosti na základních školách pohledem učitelů*. In Adamec, P., & Šimáně, M. (Eds.). *ICOLLE 2021*, 88-96, <https://dx.doi.org/10.11118/978-80-7509-832-0-0088>
- Marinič, P. & Kyánková, A. (2021). Finanční gramotnost a rozvoj digitálních kompetencí na základních školách. *JTIE – Journal of technology and Information Education*, 13(2), 254-275, <https://dx.doi.org/10.5507/jtie.2022.003>
- MF ČR. (2007). *Strategie finančního vzdělávání*. Dostupné z: https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_Strategie-financniho-vzdelavani.pdf
- MF ČR. (2010). *Národní strategie finančního vzdělávání*. Dostupné z: https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_Narodni-strategie-financniho-vzdelavani.pdf
- MF ČR. (2018). *Shrnutí odpovědí na veřejnou konzultaci k Národní strategii finančního vzdělávání*. Dostupné z: https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_Vyhodnoceni_2018-05-15_Shrnuti-odpovedi-na-konzultaci-k-NSFV.pdf
- MF ČR. (2019). *Národní strategie finančního vzdělávání 2.0: Změnou chování k převzetí odpovědnosti za svou finanční prosperitu*. Dostupné z: https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2020_Narodni-strategie-financniho-vzdelavani-2-0.pdf
- MF ČR, MŠMT ČR, & MPO ČR. (2007). *Systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách*. Dostupné z: <https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/System-budovani-financni-gramotnosti-na-zakladnich-a-strednich-skolach.pdf>
- Standard finanční gramotnosti. (2017). Dostupné z: https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2017_Standard-financni-gramotnosti.pdf
- Ševčík, K. (2018). Finanční gramotnost ve výzkumu a v českých vzdělávacích dokumentech. *Odborný časopis pro učitele základní školy: Komenský*, 143(2), 17-24.
- Šimoník, P., & Ryznerová, I. (2007). *Finanční gramotnost – Kvantitativní výzkum pro MF ČR: Závěrečná zpráva z výzkumu*. STEM/Mark. Dostupné z: https://financnigramotnost.mfcr.cz/assets/cs/media/PSFV_2007_Zaverecna-zprava-z-vyzkumu.pdf

Kontakt

Mgr. Ing. Peter Marinič, Ph.D.: peter.marinic@mendelu.cz